

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 4, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 351:331.01 (УКР)

В. І. Андріяш,
кандидат політичних наук, доцент, Інститут державного управління,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

V. I. Andriyash,
PhD in Political Science, Associate Professor, Institute of Public Administration at the,
Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv

MAJOR COMPONENTS STATE REGULATION OF ETHNO-POLITICAL PROCESSES IN UKRAINE

В статті визначено поняття механізмів державного регулювання етнополітичних процесів в Україні та сформульовано їх основні складові елементи.

This paper defines the notion of state regulation of ethno-political processes in Ukraine and formulated their basic components.

Ключові слова: механізм державного регулювання, етнополітичні процеси, мотиваційний, економічний, політичний, правовий, організаційний механізм державного регулювання етнополітичних процесів.

Keywords: mechanism of state regulation, ethno-political processes, motivational, economic, political, legal, institutional mechanisms of state regulation of ethno-political processes.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство потребує відповідного критично-конструктивного аналізу етнополітичних процесів, які в умовах суспільно-політичних змін чинять суттєвий вплив не лише на управління етнічними та національними процесами на державному рівні, але й відіграють досить важливу роль у подальшій розбудові української державності, але як свідчить аналіз етнополітичних процесів в Україні, на сьогоднішній день практично не існує чітких механізмів державного регулювання етнополітичних процесів, про що свідчить той факт, що досить часто дії влади були обумовлені або існуючими поточним проблемами, що призводило до необхідності застосування «ручного управління», або були ініційовані інтересами лобістських груп. Саме тому особливою рисою сфери державного регулювання є відносна сталість та визначеність існуючих проблем та цілей і наявність нечіткої визначеності механізмів його застосування.

Метою статті є визначення поняття та основних складових механізмів державного регулювання етнополітичних процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичні та практичні питання формування і функціонування механізмів державного регулювання є предметом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: В. Бакуменко [3], О. Комяков [5], М. Латинін [8], Н. Омуралієв [9], О. Кокарева [9], В. Князев [3], А. Іванченко [4], І. Петренко [10] та ін.

Виклад основного матеріалу. Розуміння сутності етнополітичних процесів і механізмів розвитку етнічного життя суспільства в усій їх діалектичній суперечливості – необхідна передумова успішного управління, яка в свою чергу, виступає потужним знаряддям практичного перетворення і прогресивного розвитку суспільства. Академік Ю. Бромлей підкреслював, що «сутність і зміст наукового управління національними процесами не можна усвідомити, попередньо не визначивши: 1) чим управляти, 2) як і якими методами здійснювати управління, тобто який механізм і процеси управління; 3) у чому суть комплексного підходу до управління» [2, с. 23]. При цьому, проблема управління та регулювання національними та етнічними відносинами виключно багатогранна і обумовлена специфікою самих цих відносин, які пронизують усі сторони суспільно-політичного життя. Щодо поняття «механізм», то у державному управлінні існує ціла низка його визначень, зокрема, у довідниках. Саме ж слово «механізм» у перекладі з грецької «*mechane*» означає «зброя», «машина» [8]. У першій дефініції – це послідовність станів, процесів, які визначають собою які-небудь дії, явища; у другій – система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності [6, с. 401]. Зокрема, на думку деяких вітчизняних дослідників механізм державного управління це «система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням» [11, с. 6]. На думку В. Бакуменко та В. Князева механізм державного управління необхідно розглядати як «практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей» [3, с. 45-46].

На сьогодні більшість дослідників наголошують на необхідності розглядати механізм державного регулювання як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідної системи (держави) на підвищення функціонування економіки [5, с. 7].

По-різному підходять науковці й до визначення понять механізм державного регулювання [1; 2; 3; 5; 8], крім того огляд останніх дисертаційних досліджень в галузі наук з державного управління демонструє зростання наукового інтересу до різних процесуальних та інституційних аспектів формування та здійснення державного управління та регулювання етнічної та національної сфер в Україні. На нашу думку механізм державного регулювання етнополітичних процесів – це діяльність владно-розпорядчого характеру спрямовану на задоволення потреб національних меншин, що здійснюється на виконання Конституції та законів України [1, с. 137].

На нашу думку серед механізмів державного регулювання етнополітичних процесів варто виділити політичний, економічний, правовий, організаційний та мотиваційний механізми, кожен з них має свої особливості, зокрема, складається з відповідних методів й інструментів впливу.

Політичний механізм державного регулювання етнополітичних процесів – це комплекс засобів реалізації державної політики та державного управління направлений на становлення ефективної співпраці держави та етнічних груп (рис. 1).

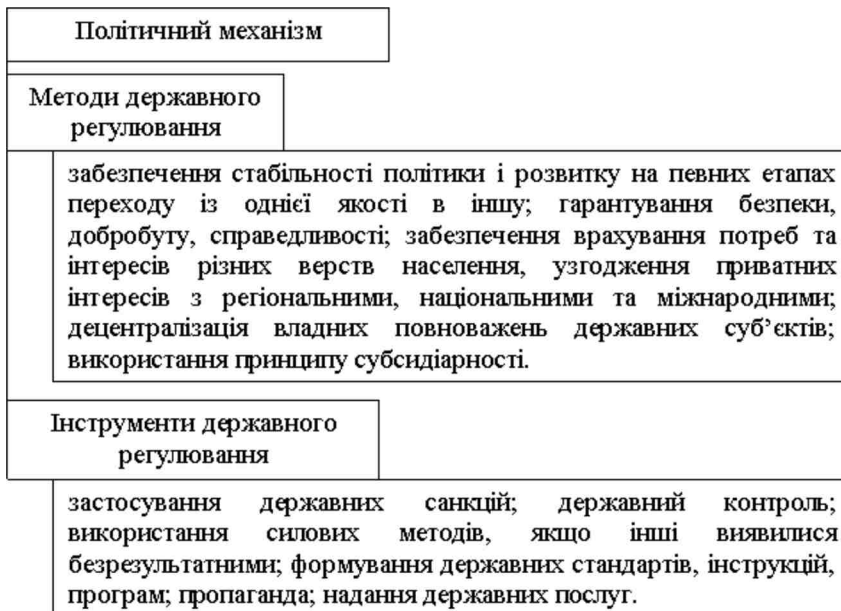

Рис. 1. Методи та інструменти політичного механізму державного регулювання етнополітичних процесів

Більшість існуючих держав світу є поліетнічними, й саме чисельність етнічних груп, можливість мовної та етнічної самоідентифікації всіх її членів справляє вагомий вплив на формування зовнішньої та внутрішньої політики держави, зокрема, у сфері соціального захисту, праці, освіти, культури. Таким чином, можна погодитися з думкою, що саме етнічна структура суспільства формує структуру акторів процесу державного управління, адже відомі випадки коли до політичної та економічної еліти входять представники одного етносу. Також на якість політичних процесів у країні впливає група чинників, які можна узагальнено визначити як соціокультурні детермінанти – це ментальні риси, традиції, політична культура, політична свідомість суспільства, яка складається з політичної психології та ідеології. Для політичних змін у країні велику роль відіграє ступінь її культурної секуляризації, яка відображається у пропорції між віруваннями і настановами, раціонально-аналітичними й ірраціонально-афективними компонентами оцінювання населенням країни тих або інших політичних реформ, державних заходів тощо [13, с. 101-102].

Економічний механізм державного регулювання етнополітичних процесів – це сукупність дій направлених на досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту етнічних груп та суспільства в цілому (рис. 2).

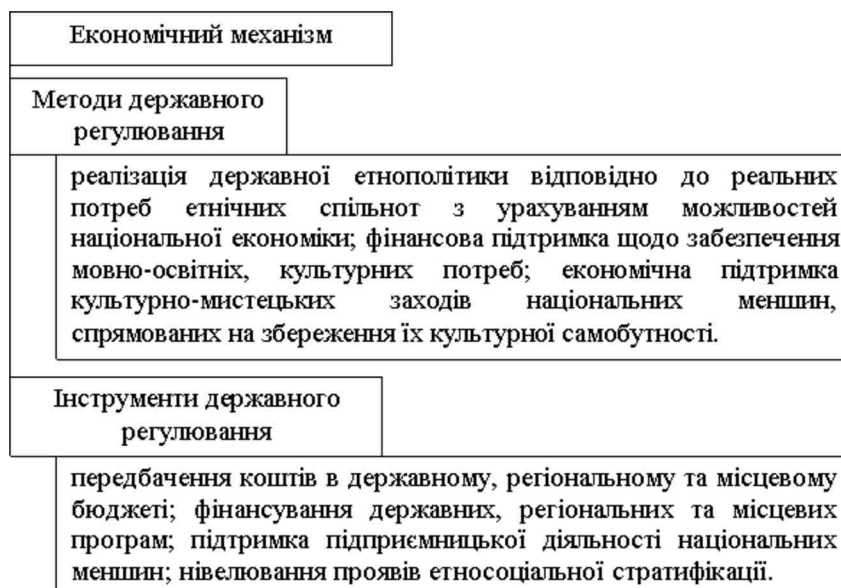

Рис. 2. Методи та інструменти економічного механізму державного регулювання етнополітичних процесів

Економічний механізм, на думку деяких дослідників, надає державному регулюванню у певній сфері чіткої цілеспрямованості, формальної визначеності, загальнообов'язковості, сприяє належному врегулюванню відносин, застосуванню превентивних, оперативних, стимулюючих і примусових заходів [7, с. 33].

Механізм правового регулювання етнополітичних процесів – це система всіх державно-правових (юридичних) засобів, за допомогою яких держава здійснює владний вплив на суспільні відносини у суспільно-політичному або етнічному житті певних груп (рис. 3).

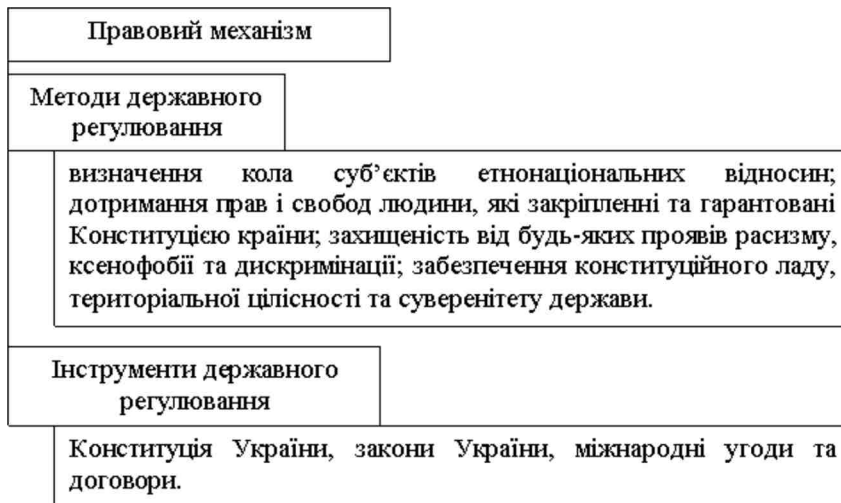

Рис. 3. Методи та інструменти правового механізму державного регулювання етнополітичних процесів

Механізм правового регулювання – процес переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин, здійснюваний за допомогою правових засобів і форм з метою задоволення публічних і приватних інтересів, забезпечення правопорядку [12, с. 45-46]. На нашу думку варто приділяти особливу увагу правовому механізму державного регулювання етнополітичних процесів, оскільки, по-перше, переважною домінантою у розвитку законодавства незалежної України було створення політико-правового поля для забезпечення прав національних меншин за практично повної відсутності вдосконалення законодавства у сфері регулювання прав і свобод титульної автохтонної нації; по-друге, саме у цьому руслі слід розглядати численні суперечності й неузгодженості, які в свою чергу створювали труднощі для реалізації національного і міжнародного права у сфері забезпечення прав національних меншин України.

Організаційний механізм державного регулювання етнополітичних процесів – це сукупність різних за своєю природою конкретних організаційних елементів у механізмі управління, що мають організувати регулювання, управління в інтересах державної влади, ефективну діяльність державно-управлінської системи (рис. 4).

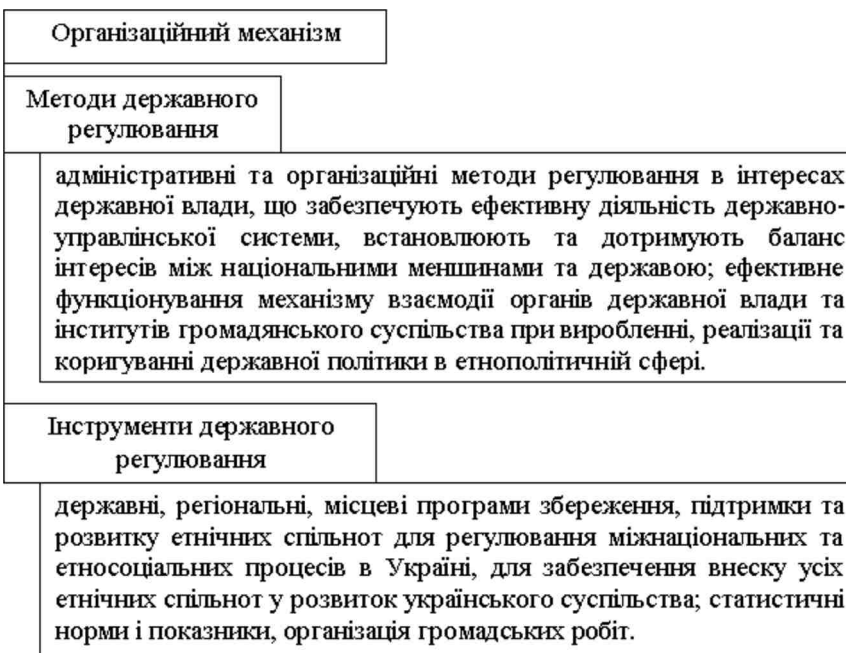

Рис. 4. Методи та інструменти організаційного механізму державного регулювання етнополітичних процесів

Відомо, що світовий досвід підходу до регулювання національних проблем орієнтований на дві основні організаційні моделі. Перша модель – являє собою державне регулювання питань етнічного розвитку та міжнаціональних відносин і застосовується до більшості країн світу. Друга модель характеризується відсутністю на державному рівні системного регулювання етнічних проблем і міжетнічних відносин [9]. Іншим інструментом організаційного механізму є створення різноманітних державних цільових програм, метою впровадження яких є забезпечення належного рівня відповідних ресурсів у пріоритетних напрямках розвитку етнополітичної ситуації в державі. На думку деяких авторів, створення державних програм дає змогу: по-перше, сконцентрувати ресурси для розв'язання певної проблеми; по-друге, об'єднати зусилля всіх зацікавлених сторін; по-третє, визначити довгострокові цілі й розробити стратегію на довготривалий період [4, с. 102].

Мотиваційний механізм державного регулювання етнополітичних процесів – це сукупність методів, правил, способів і форм діяльності та методів спонукання до активної діяльності національних меншин (рис. 5).

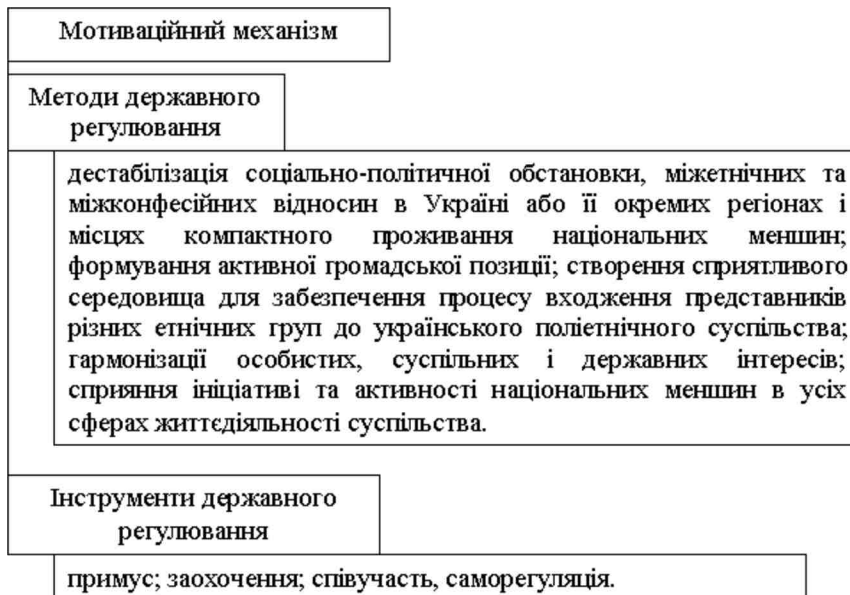

Рис. 5. Методи та інструменти мотиваційного механізму державного регулювання етнополітичних процесів

На думку деяких дослідників, мотиваційний механізм державного регулювання не потребує окремої уваги, оскільки тією чи іншою мірою представлений практично у всіх інших механізмах державного регулювання [4, с. 103]. На нашу думку, за умов посилення глобалізації та інших світових процесів, саме мотивація лежить в основі реалізації потреб та інтересів кожної людини та спільноти. На сьогодні мотиваційний механізм регулювання представлений практично у всіх сферах суспільного життя та діяльності держави й саме він є рушійною силою етнополітичних процесів.

Висновки. Після набуття Україною незалежності в країні значно пришвидшився процес етнополітичного відродження, що було пов'язано зі зростанням етнічної самосвідомості громадян, що вимагає і постійного перегляду своєї етнічної самовизначеності. Сучасне суспільство етнічно мозаїчне, адже у світі існує приблизно 3,5 тисяч етнічних спільнот. Різноманітність мов, неповторна своєрідність звичаїв, традицій, соціальних інститутів, ідей, цінностей, звичайно, ускладнюють взаєморозуміння й взаємодію між людьми та державою. Загострення етнічних відносин вимагає їх ретельного дослідження в цілях напрацювання досвіду врегулювання цих проблем: передбачення та попередження конфліктних ситуацій, і особливо, запобігання повної асиміляції та зникнення невеличких самотніх етнічних утворень. Таким чином, питання державного регулювання національних відносин та етнополітичних процесів активно вивчаються та прогнозуються широким колом зарубіжних та українських дослідників. Тому для дослідження процесу забезпечення механізмів державного регулювання етнополітичних процесів повинна бути створена науково-теоретична база, яка на нашу думку повинна бути направлена на формування: по-перше, загальноновизнаного поняття «механізм державного регулювання етнополітичних процесів»; по-друге, механізмів державного регулювання етнополітичних процесів, їх змісту, основних складових та систему понять, які характеризують проблему.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого вивчення потребують наступні механізми державного регулювання етнополітичних процесів: фінансовий, адміністративний, психологічний, інформаційний та ін., з подальшим виокремленням відповідних засобів, методів або інструментів.

Література:

1. Андрияш В.І. Механізм державного регулювання етнополітичних процесів в Україні / В.І.Андрияш // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 1. – С. 136-139.
2. Бромлей Ю.В. Конституция многонациональной державы и некоторые вопросы управления национальными отношениями / Ю.В.Бромлей // Актуальные проблемы национальных отношений в свете Конституции СССР. – М., 1981. – С. 21-25.
3. Державне управління : словник-довідник / [за заг. ред. В.М.Князева, В.Д.Бакуменка] – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
4. Іванченко А. В. Формування механізмів державного регулювання зайнятості населення в Україні / А. В. Іванченко // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2011. – № 2. – С. 101-104.
5. Комяков О.М. Державне регулювання перехідної економіки : автореф. дис... канд. екон. наук : спеціальність 08.01.01 «Економічна теорія» / О.М. Комяков. – Київ, 2000. – 20 с.
6. Краткий экономический словарь : [под ред. А.Н.Азриляна]. – М. : Ин-т нов. экономики, 2001. – 1088 с.
7. Кульман Анри. Экономические механизмы : пер. с франц. / [под общ. ред. Н.И. Хрусталевой]. – М. : Прогресс; Универс, 1993. – 192 с.
8. Латинін М.А. Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України [Електронний ресурс] / М.А. Латинін. // Державне управління: теорія та практика. – 2005. – № 2. – Режим доступу до журнл. : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-2/txts/galuz/05lmaseu.pdf>.
9. Омуралієв Н. А. Основные механизмы управления межэтническими отношениями в Кыргызстане [Электронный ресурс] / Н.А.Омуралієв, Е.С.Кокарева. – Режим доступа : <http://ethnic.analytics.kg/2011-05-20-07-29-26.html>
10. Петренко, І. Сутність державної політики та державних цільових програм / І. Петренко // Віче. – 2011. – № 10. – С. 23-25.
11. Рудницька, Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудницька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах ; [за наук. ред. д.е.н., проф. М.Д. Лесечка, к.е.н., доц. А.О. Чемериса]. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.
12. Скакун О.Ф. Держава і право : підручник / О.Ф.Скакун. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.
13. Тумовс Р. А. Детермінанти сучасного політичного процесу: національний і глобальний вимір / Р.А.Тумовс // Наукові праці МАУП. – 2011. – Вип. 2 (29). – С. 100-104.

References:

1. Andriash, V.I. (2014), "The mechanism of state regulation of ethno-political processes in Ukraine", *Investystsi: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 136-139.
2. Bromlej, Ju.V. (1981), *Konstitucija mnogonacional'noj derzhavy i nekotorye voprosy upravlenija nacional'nymi otoshenijami* [Constitution multinational power management issues and some ethnic relations]. *Aktual'nye problemy nacional'nyh otoshenij v svete Konstitucii SSSR – Actual problems of ethnic relations in the light of the Constitution of the USSR*, (pp. 11-25). Moskva: Nauka, Rosssija.
3. Bakumenko, V.D. and Kniaziev, V.M. (2002), *Derzhavne upravlinnia : slovnyk-dovidnyk* [Public administration: Dictionary], Vyd-vo UADU, Kyiv, Ukraine.
4. Ivanchenko, A. V. (2011), "Formation mechanisms of state regulation of employment in Ukraine", *Derzhava ta rehiony. Serija: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 101-104.
5. Komiakov, O.M. (2000), "State regulation of the transition economy", Ph.D. Thesis, The economic theory, Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine.
6. Azriliyana, A.N. (2001), *Kratkij jekonomicheskij slovar'* [Brief Dictionary of Economics], Institut novitnoї ekonomiki, Moskva, Rosssija.
7. Kul'man, Anri (1993), *Jekonomicheskie mehanizmy* [Economic mechanisms]. (N.I. Hrustaleva, Trans). Moskva: Progress; Univers, Rosssija.
8. Latynin, M.A. (2005), "Teoretichni pidhodi schodo viznachennya mehanizmu sovereign reguluyannya rozvutku agrarian sector of Ukraine ekonomiki", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 2, available at: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-2/txts/galuz/05lmaseu.pdf>, (Accessed 05 September 2013).
9. Omuraliev, N.A. and Kokareva, E.S. "Osnovnye mehanizmy upravlenija mezhetnicheskimi otoshenijami v Kyrgyzstane", [Online], available at: http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=4821 (Accessed 15 September 2013).
10. Petrenko, I. (2011), "The essence of public policy and state target programs", *Viche*, vol. 10, pp. 23-25.

11. Rudnyts'ka, R.M. Sydorчук, O.H. and Stel'makh, O.M. (2005), *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia: sutnist' i zmist* [The mechanisms of governance: the nature and content], LRIDU NADU, L'viv, Ukraine.
12. Skakun, O.F. (2009), *Derzhava i pravo : pidruchnyk* [State and Law: Tutorial], Alerta; KNT; TsUL, Kyiv, Ukraina.
13. Tumovs, R. A. (2011), "Determinants of the modern political process: a national and global dimension", *Naukovi pratsi MAUP*, no. 2 (29), pp. 100-104.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"